
Flora Pannonica

Journal of Phytogeography & Taxonomy

Adatok a *Dicranum tauricum* SAPJEGIN hazai elterjedéséhez

NÉMETH Csaba *

Abstract: Data on the distribution of *Dicranum tauricum* SAPJEGIN in Hungary

During the bryological investigations carried out between 2003–2009 in the Vértes Mts (Hungary) and its surroundings (including Gerecse Mts and Sári-Bakonyalja) altogether 70 new localities of *Dicranum tauricum* were recorded. In this paper dot map of its distribution in Vértes Mts and the collected herbarium material data with geographic coordinates and notes about the habitats are given. The species was collected for the first time in Hungary in 1940s. Within the last decades additional occurrences were detected. At present *Dicranum tauricum* is probably in a phase of rapid increase in Hungary.

Bevezetés

A *Dicranum tauricum* SAPJEGIN a hazai mozaikflóra egyik kevésbé ismert tagja. Amíg BOROS (1968) még kérdésesnek gondolja a faj magyarországi előfordulását, ORBÁN – VAJDA (1983) már mint ritka taxont a Mecsekből, a Bükkből és a Zempléni-hegységből említi (utóbbi előfordulás azonban a későbbi revíziók alapján *Dicranum viride* (SULL. et LESQ.) LINDB.-nek bizonyult, vö. HEGEWALD in ERZBERGER 1999). A 90-es évek derekán MARSTALLER (1994, 1995) közli 14 újabb adatát a Pilis és Budai-hegység területéről. Hazai herbáriumi adatait ERZBERGER (1999) dolgozza fel, egyúttal felvázolja a faj akkor ismert elterjedési körét. Összesen 17 lelőhelyet közöl a Bükk (3), a Börzsöny (2), a Pilis (1), a Budai-hegység (4), a Mecsek (1), a Nyírség (5) és a Maros–Körös köze (1) területéről. Ezen előfordulásokat PURGER et al. (1997) egy további kőszegi-hegységi irodalmi adattal, PÉNZESNÉ KÓNYA – ORBÁN (2000) két bükki és SZÖVÉNYI et al. (2001) két soproni-hegységi herbáriumi adattal egészítik ki, újabban pedig SZŰCS (2007a, 2007b) tudósít a taxon újabb három gerecsei előfordulásáról a hegység ÉNy-i szegletéből, valamint a Vác feletti Naszály-hegy tömbjéről.

Anyag és módszer

A terepi adatgyűjtés a 2003 és 2009 közötti időszakban zajlott, a földrajzi koordináták meghatározása Garmin eTrex Legend GPS vevővel történt, 5–10 méter pontossággal. A földrajzi nevek használata a Vértes 1:40.000 méretarányú turistatérképén és a 1:10.000 méretarányú EOVS térképeken alapul. A nevezéktan ERZBERGER – PAPP (2004) munkáját követi. Az enumeráció zárójeles rekordjai a gyűjtés idejét, a földrajzi koordinátákat, a tengerszint feletti magasságot és a lelőhelyek közép-európai flóratérképezési rendszer szerinti kvadrát azonosítóit tartalmazzák. Amennyiben külön jelzés nem utal rá, a lelőhelyek a szerző nevéhez fűződnek. A szerző által gyűjtött herbáriumi példányok a Magyar Természettudományi Múzeum Növénytárának mozaikgyűjteményében találhatóak.

---

*H-2900 Komárom, Jedlik Á. u. 3/C.; nemetsaba@gmail.com

Eredmények

Az elmúlt hat esztendő terepbejárásainak eredményeként a *Dicranum tauricum* a Vértes számos, illetve a Sári-Bakonyalja, valamint a Gerecse két újabb pontjáról is előkerült. Párnái legtöbbször különféle idősebb élő fák (leginkább *Quercus cerris*, ritkábban *Acer campestre*, *Acer pseudoplatanus*, *Betula pendula*, *Carpinus betulus*, *Fraxinus excelsior*, *Pinus sylvestris*, *Quercus petraea*, *Tilia* spp.) kérgén, a fatörzs talajhoz közeli részén, továbbá korhadásnak indult fatuskókon és kidőlt, korhadó fatörzseken található, általában kis borításban, kitettségtől függetlenül. Sok esetben a *Dicranum tauricum* és a *D. montanum* HEDW. együtt fordult elő, hozzájuk esetenként a *D. scoparium* HEDW. is társult.

A lelőhelyek felsorolása:

Vértes

Csákberény: Cser-vágás, *Quercus cerris* törzsén (2005. 09. 18., N47°22'03.8", E18°17'12.1", 418 m, 8675/2); Csete-völgy és a Kőkapu-völgy találkozási pontja, *Quercus cerris* törzsén (2005. 09. 18., N47°22'00.6", E18°17'54.5", 409 m, 8675/2); Csonka-bükk, korhadó fatönkén (2009. 06. 06., N47°22'51.5", E18°19'32.4", 380 m, 8675/2); Disznócsapás-völgy felett, korhadó fatönkén (2005. 05. 16., N47°22'07.8", E18°18'12.6", 411 m, 8675/2); Horog-völgy, kidőlt, korhadó fatörzsön (2005. 07. 23., N47°22'40.8", E18°19'49.0", 393 m); Kató-hegy, *Quercus cerris* törzsén (2009. 04. 05., N47°22'42.4", E18°17'02.7", 475 m, 8675/2), kiszáradt *Betula pendula* törzsén (2004. 10. 03., N47°22'36.2", E18°17'39.1", 453 m, 8675/2); Kis-bükk, *Quercus cerris* törzsén (2005. 09. 18., N47°22'05.9", E18°17'19.8", 440 m, 8675/2); Kis-Nyíres-völgy felett, *Quercus cerris* törzsén (2005. 05. 16., N47°22'16.9", E18°18'07.2", 434 m, 8675/2); Szappanos-völgy, kidőlt, korhadó *Betula pendula* törzsön (2009. 04. 05., N47°22'30.3", E18°18'04.6", 399 m, 8675/2); Ugró-völgy, *Quercus cerris* törzsén (2005. 09. 10., N47°21'38.0", E18°19'55.5", 291 m, 8675/2); **Csákvár:** Disznó-sarok és a Póc-asztal között, *Quercus cerris* törzsén (2005. 06. 12., N47°25'10.8", E18°23'39.6", 8576/3, leg.: Barina Z. – Németh Cs.); Góré-völgy, korhadó fatönkén (2005. 08. 06., N47°26'13.7", E18°25'19.9", 357 m, 8576/4); Hosszú-völgy, korhadó fatönkén (2009. 03. 15., N47°24'20.5", E18°25'31.3", 305 m, 8576/4); Meszes-völgy és Pamlag-völgy közötti völgy, *Quercus cerris* törzsén (2005. 08. 06., N47°26'19.5", E18°26'40.1", 398 m, 8576/4); Öreg-hegy, kidőlt, korhadó fatörzsön (2003. 04. 11., 8676/2); Szamár-kő, korhadó fatönkén (2005. 08. 06., N47°26'08.5", E18°25'27.5", 334 m, 8576/4); **Csókakő:** Buhin-völgy, *Quercus cerris* törzsén (2005. 05. 16., N47°21'59.5", E18°16'41.9", 450 m, 8675/2); Kató-hegy, kiszáradt *Betula pendula* kérgén (2004. 10. 03., N47°22'36.2", E18°17'39.1", 453 m, 8675/2); **Kőhányás:** Német-völgy és Förtés-völgy találkozási pontja, *Quercus cerris* törzsén (2005. 10. 22., N47°27'06.9", E18°24'06.7", 420 m, 8576/1); **Mór:** Csóka-hegy, *Quercus cerris* törzsén (2005. 05. 08., N47°22'27.0", E18°15'24.3", 441 m, 8675/2); **Szár:** Csalános-árok, *Quercus cerris* törzsén (2005. 10. 31., N47°28'38.6", E18°27'12.8", 365 m, 8576/2), *Tilia* törzsön (2005. 10. 31., N47°28'41.5", E18°27'15.2", 336 m, 8576/2); Holdvilág-árok, *Fraxinus excelsior* törzsén (2005. 10. 31., N47°28'19.3", E18°27'48.9", 307 m, 8576/2), *Quercus cerris* törzsén (2005. 10. 31., N47°28'54.6", E18°26'54.3", 396 m, 8576/2); Holdvilág-völgyi-forrás, kidőlt, korhadó *Fagus sylvatica* törzsön (2003. 03. 15., 8576/2), *Tilia* spp. fatönkén (2005. 03. 25., N47°28'07.8", E18°28'16.8", 292 m, 8576/2), *Quercus petraea* törzsén (2005. 03. 25., N47°28'01.0", E18°28'24.5", 302 m, 8576/2); Nádaskúti-völgy, *Quercus cerris* törzsén (2005. 10. 31., N47°28'51.8", E18°27'10.5", 349 m, 8576/2; N47°28'58.3", E18°26'58.6", 351 m, 8576/2; N47°28'59.5", E18°26'55.9", 393 m, 8576/2); Nagy-kőrös-árok, *Quercus cerris* törzsén (2005. 10. 31., N47°28'27.4", E18°27'31.3", 356 m, 8576/2); Nagy-Szállás-hegy és a Nagy-Széna-hegy között, *Quercus cerris* törzsén (2004. 04. 18., N47°28'56.0", E18°27'49.3", 439 m, 8576/2); Vinyabükki-völgy, *Quercus cerris* törzsén (2006. 04. 15., N47°29'17.6", E18°29'03.7", 300 m, 8576/2); **Szárliget:** Kis-Farkastorok, kidőlt, korhadó fatörzsön (2005. 11. 05., N47°29'01.7", E18°27'31.6", 374 m, 8576/2); **Tatabánya:**

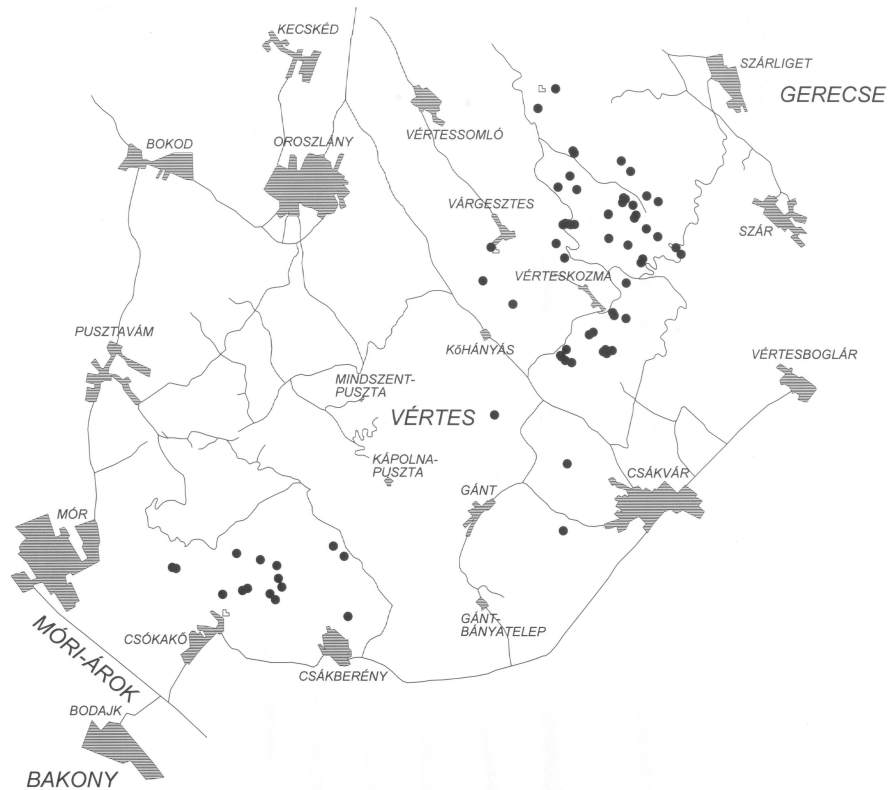
Körtvélyes, korhadó fatönkőn (2005. 11. 05., N47°29'27.3", E18°27'06.4", 460 m, 8576/2); Vitányvár és a Mészáros-hegy között, korhadó fatönkőn (2003. 09. 22., 8476/4); **Várgesztes:** Bodzás-árok és Széna-hegy között, *Quercus cerris* törzsén (2005. 08. 06., N47°28'11.0", E18°25'12.2", 385 m, 8576/2); Cseresznyefa-hajtás, *Quercus cerris* törzsén (2005. 10. 15., N47°27'31.0", E18°23'20.1", 414 m, 8576/1); Mészáros-hegy, korhadó fatönkőn (2005. 05. 14., N47°28'06.3", E18°23'32.4", 340 m, 8576/1, leg.: Barina Z. – Németh Cs.); Új-osztás, korhadó fatönkőn (2005. 10. 31., N47°29'09.9", E18°25'14.4", 396 m, 8576/2); **Vérteskozma:** Boglári-tető, *Quercus cerris* törzsén (2005. 10. 29., N47°27'30.3", E18°27'00.9", 364 m, 8576/2); Gesztesi-földek mellett, *Quercus cerris* törzsén (2005. 10. 31., N47°29'07.6", E18°25'43.4", 402 m, 8576/2); Kápolna-völgy és a Fillér árok találkozása, korhadó fatönkőn (2005. 10. 29., N47°27'55.8", E18°25'25.2", 314 m, 8576/2); Köves-tető alatt, korhadó fatönkőn (2005. 10. 31., N47°28'16.9", E18°26'33.4", 384 m, 8576/2); Magas-hegy, *Quercus cerris* törzsén (2005. 08. 13., N47°28'41.9", E18°26'32.5", 432 m, 8576/2); Nagy-bükk, *Quercus cerris* törzsén (2005. 05. 13., N47°26'20.4", E18°26'29.8", 411 m, 8576/4; N47°26'18.1", E18°26'26.0", 446 m, 8576/4; N47°26'16.3", E18°26'31.4", 395 m, 8576/4); Nagy-Tábor-hegy, idős *Fraxinus excelsior* kérgén (2005. 03. 25., N47°26'59.1", E18°26'40.4", 338 m, 8576/2); *Tilia* spp. törzsén (2005. 10. 08., N47°26'56.3", E18°26'42.7", 383 m, 8576/4); Sötét-berek és a Tábor-hegy között, kidőlt, korhadó farönkőn (2005. 10. 29., N47°26'38.4", E18°26'10.3", 369 m, 8576/4); Svábrózse-völgy, korhadó fatönkőn (2005. 03. 27., N47°26'53.3", E18°27'00.9", 382 m, 8576/4); Széna-hegy, korhadó fatönkőn (2005. 10. 31., N47°28'30.8", E18°25'22.3", 314 m, 8576/2; N47°28'31.3", E18°25'25.1", 351 m, 8576/2; N47°28'32.2", E18°25'26.1", 383 m, 8576/2; N47°28'30.8", E18°25'34.4", 368 m, 8576/2; N47°28'31.6", E18°25'30.7", 368 m, 8576/2; N47°28'31.1", E18°25'40.2", 376 m, 8576/2); Vadorzó-árok, korhadó fatönkőn (2005. 08. 13., N47°27'51.9", E18°27'23.5", 291 m, 8576/2; 2005. 10. 31., N47°28'10.1", E18°27'03.1", 361 m, 8576/2); **Vértessomló:** Határ-hegy, *Acer campestre* törzsén (2005. 11. 05., N47°29'21.7", E18°25'32.6", 438 m, 8576/2); Kap-berek, idős *Betula pendula* törzsén (2005. 11. 05., N47°29'48.0", E18°25'37.0", 385 m, 8576/2); *Acer pseudoplatanus* törzsén (2005. 11. 05., N47°29'45.6", E18°25'39.1", 339 m, 8576/2); Kis-Zsidó-hegy, korhadó fatönkőn (2003. 09. 22., 8476/3); Macska-bükk fölött, *Quercus cerris* és *Carpinus betulus* törzsén (2005. 11. 05., N47°29'38.0", E18°26'52.0", 467 m, 8576/2).

Gerecse

Héreg: Halyagos, kidőlt, korhadó *Fagus sylvatica* rönkőn (2006. 03. 15., N47°39'23.2", E18°29'05.7", 379 m, 8376/2, leg.: Barina Z. – Németh Cs.); Cigány-bükk (Kajmát-tető), fakérgen (2006. 03. 15., N47°40'33.5", E18°30'27.6", 386 m, 8377/1, leg.: Barina Z. – Németh Cs.).

Súri-Bakonyalja

Ácstesztér: Feketevízpuszta, kidőlt, korhadó *Betula pendula* és *Pinus sylvestris* rönkőn (2003. 03. 30., N47°25'28.8", E17°59'29.1", 240 m, 8573/4); **Kisbér:** Nagybéri-erdő, korhadó fatuskőn (2009. 10. 23., N47°27'39.5", E18°02'32.6", 223 m, 8574/1).

1. ábra. A *Dicranum tauricum* SAPIJGIN elterjedése a Vértesben (eredeti)
Fig. 1. Distribution of *Dicranum tauricum* SAPIJGIN in Vértes Mts (original)

Összefoglalás

A tanulmány a *Dicranum tauricum* Magyarországon korábban ismert 39 lelőhelyét további 70 új előfordulással egészíti ki. A lelőhelyek közül 66 a Vértes, 2-2 pedig a Súri-Bakonyalja, illetve a Gerecse területén található.

Úgy tűnik, hogy a faj bár gyakorinak nem mondható, korántsem olyan ritka, mint ahogy azt az eddig rendelkezésre álló adatok tükrében feltételezték. Már MARSTALLER (1994, 1995), majd ERZBERGER (1999) is utal rá, hogy erőteljesen terjedőben lévő taxonról van szó. A terjedés okairól egyelőre meglehetősen keveset tudunk, az erre vonatkozó elképzeléseket ERZBERGER (l. c.) vázolja fel. Eszerint egyes tapasztalatok szerint a faj zavart, emberi tevékenységgel intenzíven érintett területek (pl. felhagyott kőbányák) környékén, valamint ipari- és nagyvárosi légszennyezéstől befolyásolt (nitrogén-oxid, savas eső) régiókban terjed. Ennek ellentmondanak ERZBERGER (l. c.) és e dolgozat szerzőjének megfigyelései is, hiszen valamennyi új lelőhely többé-kevésbé természetes vagy természetszerű élőhelyen található, környezetszennyező forrásoktól távol esik, gyakran edényes és kriptogám fajokban is kiemelkedően gazdag.

Irodalom

- BOROS Á. (1968): Bryogeographie und Bryoflora Ungarns. – Akadémiai Kiadó, Budapest, 466 pp.
- ERZBERGER, P. (1999): Distribution of *Dicranum viride* and *Dicranum tauricum* in Hungary. – *Studia. Bot. Hung.* **29**: 35–47.
- ERZBERGER, P. – PAPP, B. (2004): Annotated checklist of Hungarian bryophytes. – *Studia Bot. Hung.* **35**: 91–150.
- MARSTALLER, R. (1994): Zur Verbreitung bemerkenswerter Moose in der Umgebung von Budapest (Ungarn). – *Feddes Repertorium* **105**: 531–547.
- MARSTALLER, R. (1995): Die azidophytische Bryophytenvegetation in einigen Gebirgen in der Umgebung von Budapest (Ungarn). – *Feddes Repertorium* **106**: 247–270.
- ORBÁN S. – VAJDA L. (1983): Magyarország mohafldrájának kézikönyve. – Akadémiai Kiadó, Budapest, 518 pp.
- PÉNZESNÉ KÓNYA E. – ORBÁN S. (2000): A Bükk-hegység radiolarit alapkőzetű területeinek mohafldrája II. – *Kitaibelia* **5**: 125–130.
- PURGER Z. – BALOGH L. – PAPP B. – RAJ CZY M. – SZMORAD F. (1997): A Kőszegi-hegység mohafldrája. – *Tilia* **5**: 94–272.
- SZÖVÉNYI P. – GALAMBOS I. – HOCK ZS. (2001): A Soproni-hegység mohafldrája. – *Tilia* **10**: 5–180.
- SZÚCS P. (2007a): Dunaalmás és Neszmély környékének mohafldrája. – *Bot. Közlem.* **94**: 91–115.
- SZÚCS P. (2007b): Ritka mohák előfordulása és termőhelyi kötődése a Naszály-hegyről. In: LAKATOS F. – VARGA D. (ed.): Erdőmérnöki Kar, Tudományos Konferencia. Szekcióülések és poszterek kivonata. – NYME EMK, Sopron, p. 94.

Érkezett / received 2009. 10. 31.
Elfogadva / accepted 2009. 11. 16.

